

Green on Wheels biedt alternatieve, ecologische en betaalbare autobrandstof. Ieper participeert in het kapitaal en is met zijn gemeentevoertuigen zelf klant waardoor het het draagvlak voor duurzame mobiliteit vergroot.

Coöperaties versterken lokale economie en burgerbetrokkenheid

Zelfstandige thuisverplegers die zich in hun regio verenigen om efficiënter te kunnen werken en lokale cliënten beter te kunnen bedienen; producenten die zich verenigen om samen te vermarkten; werknemers die zelf eigenaar zijn van hun bedrijf; burgers die zich verenigen rond lokale energievoorziening of het beheer van een ontmoetingsruimte. Coöperatieve ondernemingsvormen zitten in de lift. Ook overheden nemen er een steeds actievare rol in op. Welke kansen en voordelen bieden ze voor uw lokaal bestuur?

TEKST PIETER PLAS, HANNES HOLLEBECQ EN LIEVE JACOBS BEELD GF EN TIM VANDEWIELE

Volgens de gangbare definitie zijn coöperaties autonome organisaties van personen die zich vrijwillig verenigen om hun gemeenschappelijke economische, sociale en culturele behoeften en ambities te behartigen door middel van een onderneming waarvan ze samen eigenaar zijn en die ze democratisch controleren. Een coöperatie genereert dus voordelen voor gebruikers.

Dat kunnen klanten of burgers zijn, werknemers, zelfstandigen, producenten of leveranciers. Ze is eigendom van die gebruikers, die investeren dus risicokapitaal, en ze wordt door hen gecontroleerd,' zegt Hannes Hollebecq van de dienstverlening coöperatief ondernemen van Cera. Juridisch gezien is een coöperatie een vennootschap, vanuit economisch oogpunt een ondernemingsmo-

del. Karakteristiek is dat ze niet zozeer streeft naar maximale winst, als wel naar doelmaximalisatie. 'Uiteraard maakt ook een coöperatie het best winst, want verlies maken is niet duurzaam en je moet middelen reserveren voor toekomstige investeringen of slechte tijden,' gaat Hollebecq voort. 'Maar het rendement op het kapitaal zit hem niet in het maximaliseren van het dividend of de meer-

waarde bij uitstap. Dat rendement komt anders: een coöperatie wil in de eerste plaats waarde creëren door een goede dienstverlening te bieden voor haar vennoten, op basis van een gedeelde behoefte.'

Lokale verankering: bedrijven, werkers, burgers en buurt

Coöperaties zijn er in soorten, afhankelijk van wie de vennoten zijn. Bij *werkerscoöperaties* verenigen werknemers of zelfstandigen zich om samen te werken en te ondernemen. Het mede-eigenaarschap van de onderneming creëert verantwoordelijkheidsgevoel, bevordert het langetermijndenken en impliceert risico- en resultaatdeling. Ondernemingen en organisaties kunnen zich dan weer verenigen in *ondernemingscoöperaties* om bepaalde facetten van de bedrijfsvoering samen te doen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het delen van infrastructuur en ICT, het gezamenlijk aankopen van goederen en diensten, gemeenschappelijke marketing. Bij beide coöperatietypes gaat het om lokaal verankerde bedrijven, die dus voor werkgelegenheid en welvaart zorgen in de lokale gemeenschap. Kleine KMO's zien zich in dit verband versterkt en kunnen zichzelf blijven, terwijl ze anders misschien zouden verdwijnen door concurrentie door heel grote spelers of delokalisering.

Alle coöperatieve ondernemingsvormen bieden in ieder geval kansen voor zelfregie en voor decentralisering van productie, vraag en aanbod. Maar *consumenten- of burgercoöperaties* zetten het maatschappelijke aspect meer in de verf. Hannes Hollebecq: 'Burgers of consumenten richten die op als antwoord op uitdagingen of behoeften die zowel economisch als maatschappelijk zijn: omdat ze een bepaald goed niet in de markt vinden, of omdat ze denken dat de levering van een bepaalde dienst goedkoper, toegankelijker of degelijker kan worden georganiseerd.' In het Luxemburgse Malempré zette een dorpscoöperatie met succes een lokaal warmtenet op. Dichter bij huis, in Gent, organiseert burgercoöperatie Partago elektrisch autodelen als duurzame mobiliteitsoplossing. Of wat te denken van kinderopvanginitiatief Jaagbaar, een gezinscoöperatie die bij de Gentse Dampoort participatieve kinderopvang combineert met een eigen keuken en de georganiseerde aanschaf van voedsel? Sociale doelstellingen zijn dan weer sterker uitgesproken in burgercoöperaties zoals het Antwerpse Collectief Goed cvba-so, dat zich inzet voor een duurzaam en betaalbaar woningaanbod voor kwetsbare groepen. De 'so' in de naam staat daarbij voor 'sociaal oogmerk'.

Lokale overheid als stakeholder

Ook de coöperatie Sociale Kruidenier Vlaams-Brabant heeft een expliciet sociaal oogmerk. Ze onder-

steunt lokale initiatieven in verband met betaalbare, gezonde en duurzaam geproduceerde voeding, en laat mensen in kansarmoede deelnemen als vennoten. Bijzonder is wel dat naast de oprichters en andere organisaties ook het provinciebestuur in het kapitaal participeert en ondersteuning biedt. Zitten verschillende groepen belanghebbenden samen in één onderneming, dan spreken we van een *multi-stakeholderscoöperatie*. Zo is de coöperatieve kaasmakerij Het Hinkelspel in Gent een gezamenlijke onderneming van leveranciers, werkers en klanten. 'In zo'n multistakeholdersmodel kan bijvoorbeeld ook de gemeente toetreden als vennoot,' zegt Hannes Hollebecq. 'Essentieel is wel dat alle betrokken partijen een gemeenschappelijke nood of uitdaging voelen. De gemeente moet er zelf ook belang bij hebben. Een coöperatie mag dan nog zo goed klinken, als alle vennoten de meerwaarde ervan niet zien, zal de succesratio bijzonder laag zijn.'

Ook de gemeente kan toetreden als vennoot. Essentieel is wel dat alle betrokken partijen een gemeenschappelijke nood of uitdaging voelen.

In Bocholt is de gemeente vennoot in een brede coöperatie die de plaatselijke schoolgebouwen verwarmt met houtsnoeisel uit eigen streek – een succes voor zowel gebruikers als lokale landbouw, waarbij ook de natuur wint (zie ook *Lokaal* nr. 11 van 2015). Een ander voorbeeld van succesvolle gemeentelijke participatie is de West-Vlaamse cvba Green on Wheels, die met een tankstation cng (aardgas) aanbiedt als alternatieve, ecologische en betaalbare autobrandstof. De coöperatie, die in 2012 in Ieper werd opgericht, creëert lokale werkgelegenheid en deelt de winst met elke burger die vennoot is en aardgas tankt. De stad Ieper ondersteunt de onderneming van bij de start, ze participeert in het kapitaal en haar duurzaamheidsambtenaar zit in het bestuur. Doordat ze met haar gemeentevoertuigen ook zelf klant is, vergroot de stad het draagvlak voor duurzame mobiliteit.

Burgercoöperaties voor hernieuwbare energie (RE-Scoops) werken regelmatig samen met gemeenten. De gemeente stelt bijvoorbeeld een stuk grond ter beschikking van de burgercoöperatie, die in ruil een deel van haar opbrengst door de gemeente laat

gebruiken voor energiebesparende maatregelen in publieke gebouwen of sociale woningen. In Vlaanderen gebeurt dat al in Eeklo en Asse. Burgercoöperatie Ecopower betaalt er met een deel van haar winst het loon van een energie-ingenieur die ten dienste staat van de gemeente. De ingenieur geeft inwoners gratis energieadvies en hulp, en ontwikkelt energie-efficiëntieprojecten in samenwerking met de gemeente, zoals (in Eeklo) de bouw van een zonneluifel waar mensen hun elektrische fiets kunnen opladen.

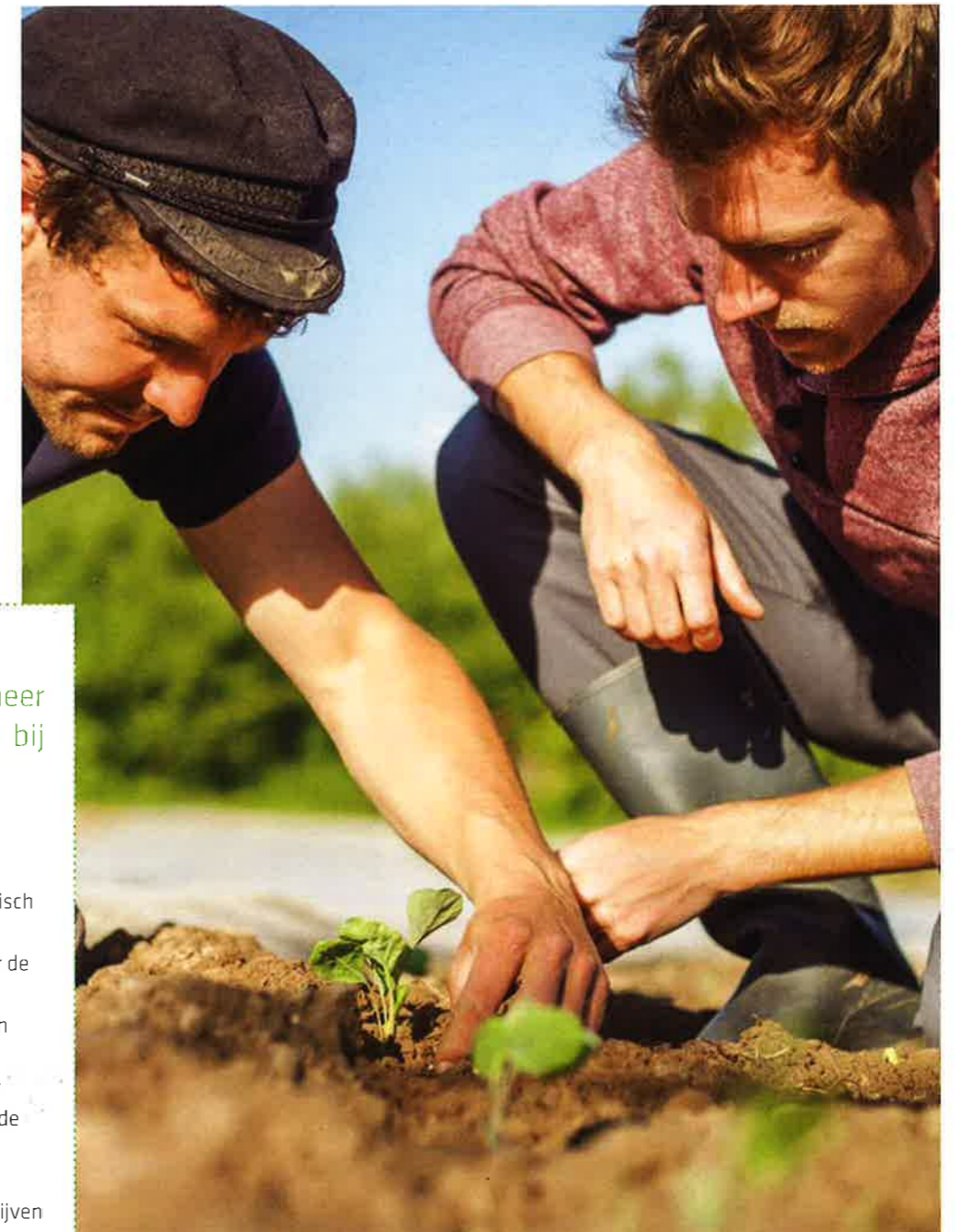
Zijn coöperaties een succesformule voor meer burgerbetrokkenheid bij gemeentebestuur?

JA, want:

- burgers en lokale overheid participeren samen economisch
- de coöperatie wordt democratisch bestuurd door de vennoten
- zeggenschap kan ook los van financiële inbreng
- eigenaarschap is niet zozeer gericht op winst, als wel op de doelstelling
- het verzamelde kapitaal is lokaal verankerd, winsten blijven binnen de gemeenschap
- het sociale doel kan verankerd worden in de statuten
- samenwerken kan met het behoud van ieders identiteit
- juridische vrijheid maakt maatwerk mogelijk

MAAR niet zonder:

- de wil en de capaciteit om effectief samen te werken
- een 'coöperatieve cultuur' en een grote dosis vertrouwen
- inzet en overleg voor een gedeelde en voldoende gedragen missie en visie
- een gemeenschappelijke behoefte en gemeenschappelijke belangen

De Groentelaar in Gooik is als project van De Landgenoten een voorbeeld van een multistakeholderscoöperatie.

Voordelen en kansen

Ook Lieve Jacobs van Cera, dienstverlening coöperatief ondernemen ziet lokale besturen een actievere rol opnemen in coöperaties. 'Ook als lokale overheden zelf niet participeren, is het belangrijk dat ze de voordelen en kansen van coöperatieve modellen bekendmaken bij de lokale gemeenschap, bijvoorbeeld via ondernemersloketten of adviesraden,' zegt ze. Het statuut van vennootschap met sociaal oogmerk of vso – zoals bij Sociale Kruidenier Vlaams-Brabant – is voor haar een bijkomend aandachtspunt voor besturen die zelf willen participeren: 'Het vso-statuuut biedt een juridisch label voor activiteiten die een sociaal

oogmerk combineren met een commerciële of industriële hoofdactiviteit. Het is goed dit samen met de coöperatieve vennootschapsvorm in gedachten te houden, bijvoorbeeld bij de uitwerking van erkenningsvoorwaarden en subsidieregelingen. Coöperaties worden daarbij vaak ongelijk behandeld in vergelijking met verenigingen of andere ondernemingsvormen.' ■

Pieter Plas is redacteur van Lokaal Hannes Hollebecq en Lieve Jacobs zijn adviseurs bij Cera, dienstverlening coöperatief ondernemen www.coopburo.be